

SEVEROATLANTSKI PAKT I ODBRANA EVROPE

S. P.: KRATAK POGLED NA ATLANTSKI PAKT

NATO, SHAPE i EDC su skraćenice koje često srećemo u stručnoj vojnoj literaturi i ostaloj zapadnoj štampi. Prva nam je poznata pod nazivom Organizacija Severoatlantskog pakta (NATO — North Atlantic Treaty Organization).

Severoatlantski pakt nije postao iznenada.¹⁾ On pretstavlja samo stepen u razvojnoj liniji međunarodnih sporazuma preduzimanih u cilju obezbeđenja mira protiv agresije, ali stepen koji dosada u mirnodopskoj međunarodnoj praksi nije bio nikada dostignut. U njegovom okviru je prvi put u istoriji, još za vreme mira, stvorena jedinstvena međunarodna oružana sila koja treba da bude prepreka agresiji. Međutim, u NATO-u ima izvesnih tendencija nekih reakcionarnih sila koje bi htele da NATO iskoriste u imperijalističke svrhe. One bi želele to da postignu potčinjavanjem slabijih partnera jačim te da time ugroze njihovu suverenost. Pored toga, te sile imaju čak i agresivne namere protiv neprijatelja, u obliku raznih ideja o tzv. preventivnom ratu (delimičnom ili sveobuhvatnom).

Još pre svetskih ratova bilo je dosta primera diplomatske i vojne saradnje pojedinih grupa naroda. Zrtve Prvog svetskog rata dovele su do stvaranja *Lige naroda* u cilju da se spreči upotreba sile i otklone uzroci njene primene. Cilj nije postignut i značaj Lige je time pomračen, ali je značajno da su pojedine njene agencije, kao naprimer Međunarodni sud, nadživle njenu propast. U toku Drugog svetskog rata Saveznička komanda generala Ajzenhauera ostvarila je tesno združivanje predstavnika većeg broja naroda u okviru štabova i jedinica na frontu.

Koristeći iskustva Lige naroda 1945 godine u San Francisku ratifikovana je *Povelja ujedinjenih nacija* u nameri da se stvori svetski poredak koji bi svima odgovarao.

Organizacija Ujedinjenih nacija dosada je postigla nesumnjive uspehe i dala ozbiljan prilog stvari mira u svetu. Njena efikasnost bila bi još veća da ne postoje izvesne sile koje se na sve moguće načine trude da sabotiraju mere kolektivne bezbednosti i napore ogromne većine zemalja za postizanje smanjenja zategnutosti u svetu. Takav njihov stav sračunat je na likvidaciju UN i pojačanje hladnog rata. Stoga, potreba za stvaranjem neke nove međunarodne vojno-političke organizacije koja bi bila dovoljno efikasna da se suprotstavi eventualnoj agresiji bila je sve akutnija. Ovo tim pre što su zapadne sile po završetku rata jako smanjile svoje naoružanje i efektivne, čime je poremećena ravnoteža sila u svetu, dok je SSSR svojom agresivnom posleratnom politikom unosio sve više nespokojstva. Pretvaranje istočnoevropskih država u kolonije, organizacija Kominforma, blokada Berlina, sprečavanje da se sklope mirovni ugovori, držanje jakih snaga u Evropi, stalne zloupotrebe tzv. »veta« u Savetu bezbednosti, kao i agresivan pritisak na našu zemlju i drugi slični postupci, a naročito podržavanje otvorene agresije u Koreji, naveli su zapadne sile na pomisao o obnavljanju savezništva.

Engleska i Francuska sklopile su još 1947 u Denkerku *Ugovor o savezu i međusobnoj pomoći* — baziran na Povelji UN. On je bio uperen protiv oživljavanja nemačke agresije, a predviđao je i stalan međusobni dodir po ekonomskim pitanjima.

Novu formu međunarodne saradnje pretstavljalo je i objavljivanje poznatog *Maršalovog plana za ekonomsku obnovu Evrope*, izvršeno 1947. Iste godine, na bazi regionalnog udruživanja u okviru Povelje UN, u Rio de Žaneiru sklopljen je ugovor koji je obuhvatio sve američke države izuzev Nikarague, Ekvadora i Ka-

¹⁾ Vidi »Vojno delo« Br. 5/51 — str. 12.

nade i formiran je *Stalni zajednički odbranbeni savet* Kanade i SAD. Neposredni uvod u stvaranje Atlantskog pakta bio je *Ugovor o ekonomskoj, socijalnoj i kulturnoj saradnji i kolektivnoj samoodbrani* — sklopljen 17 marta 1948 od strane Belgije, Francuske, Luksemburga, Holandije i Velike Britanije u Brislu. Ovaj ugovor podvlači saglasnost sa idealima Povelje UN i jednodušnost zemalja — članica po pitanjima »demokratskih načela, lične i političke slobode, ustavnih tradicija i zakonitosti, koje su njihovo zajedničko nasledstvo«. Ugovor predviđa i mogućnost priključivanja drugih nacija, inspirisanih istim idealima. U okviru Briselske zajednice stvoreni su *Savetodavni savet* i nekoliko komiteta, među kojima *Stalni vojni komitet, Komitet odbrane* i *Odeljenje planiranja vojne proizvodnje i snabdevanja* — preteče sličnih organa Atlantskog pakta.

Stvorena je i ujedinjena vojna organizacija pod imenom *UNIFORCE* pod upravom feldmaršala Montgomerija, sa sedištem u Fontenblou. Tako su počeli da se stvaraju uslovi za odbranu Zapadne Evrope od eventualne agresije sa pravca Istok — Zapad.

Američki senat usvojio je 11 juna 1948 *Vandenbergovu rezoluciju* koja odražava rešenost SAD da učestvuju u kolektivnim sporazumima o stalnoj i efikasnoj samopomoći i međusobnoj podršci u okviru prava na individualnu i kolektivnu samoodbranu koje je predviđeno čl. 51 Povelje UN. Time su otvorena vrata američkoj saradnji u sporazumima u okviru Evrope.

Docnije su usledile mnoge diskusije dok 4 aprila 1949 nije u Vašingtonu potpisan *Atlantski pakt* od strane ministara spoljnih poslova članica Briselskog ugovora i Kanade, Danske, Islanda, Italije, Norveške, Portuglije i SAD. Pristup Danske i Norveške značio je proširenje odbranbene zone u pravcu severa, a pristup ostalih novih članica doprineo je povećanju snaga.

Atlantski pakt nije vojni savez starog tipa, jer predviđa još u miru obrazovanje zajedničke oružane sile. Pakt nije isključivo instrument odbrane. On nije ni regionalna organizacija u smislu čl. 8 Povelje UN, niti se poziva na čl. 53 koji predviđa da će Savet bezbednosti po potrebi koristiti regionalne organizacije za prinudne akcije pod njegovim autoritetom. Pakt bazira na već pomenutom čl. 51 Povelje koji daje pravo na samoodbranu na slučaj oružanog napada. Članovi pakta ne moraju obavezno da se graniče s Atlantskim Okeanom.

Tekst Pakta je koncizan dokumenat od 14 tačaka (članova). U njegovom uvodnom delu ističe se privrženost zemalja — članica načelima Povelje UN i njihova želja za mirom; dalje, rešenost da se očuva sloboda i civilizacija na načelima demokratije, kao i individualne slobode i zakonitosti. Najzad, da se razvije stabilnost i blagostanje u oblasti Severnog Atlantika i da se ujedine naponi za kolektivnu odbranu mira i bezbednosti.

Čl. 1 obavezuje potpisnice da regulišu svoje međunarodne sporove na miran način i da se odreknu upotrebe pretnji i sile.

Čl. 2 govori o daljem razvoju miroljubivih i prijateljskih odnosa razvijanjem blagostanja i otklanjanjem sukoba u međunarodnoj ekonomskoj politici.

Čl. 3 predviđa da potpisnice treba pojedinačno i zajednički da razvijaju svoje mogućnosti za otpor oružanom napadu.

Čl. 4 predviđa da se članice zajednički konsultuju na slučaj da je prema mišljenju neke od njih ugrožen teritorijalni integritet, politička nezavisnost i bezbednost ma koje od njih.

Čl. 5 obavezuje članice da oružani napad na jednu ili više njih smatraju kao napad na njih sve; dalje, u skladu sa čl. 51 Povelje UN, svaka članica će pružiti individualno, ili u zajednici sa ostalim članicama, svu potrebnu pomoć (uključujući i oružanu) u cilju uspostavljanja i održavanja bezbednosti u oblasti Severnog Atlantika. Svaki takav slučaj treba odmah prijaviti *Savetu bezbednosti* a preduzete mere obustaviti kada Savet preduzme odgovarajuće korake.

Čl. 6 pod napadom podrazumeva oružani napad na teritoriju ma koje zemlje — članice u Evropi, ili Severnoj Americi, francuski Alžirski departman, na okupacione snage u Evropi, na ostrva pod njihovom jurisdikcijom kao i na brodove i vazdušne snage u tim oblastima. Docnije su uključene i teritorije Turske.

Čl. 7 naglašava da se Paktom ne osporavaju prava i dužnosti koje članice imaju u okviru Povelje UN, niti primarna odgovornost Saveta bezbednosti za održanje mira.

Čl. 8 obavezuje potpisnice da ne stupaju ni u kakve sporazume koji bi bili u suprotnosti sa Paktom.

Čl. 9 predviđa obrazovanje *Saveta* koji će razmatrati mere za ispunjavanje obaveza Pakta. Savet će oformiti potrebna pomoćna tela, a prvenstveno Odbranbeni komitet koji će predlagati mere za ispunjenje obaveza iz Čl. 3 i 5.

Čl. 10 predviđa mogućnost da i druge evropske države pristupe Paktu i reguliše način njihovog prijema u članstvo.

Čl. 11 do 14 predviđaju način ratifikacije Pakta, njegovo trajanje i eventualne promene, kao i način istupanja pojedinih članica iz Pakta.

*

Organizaciona struktura Atlantske zajednice menjala se u toku vremena i sada obuhvata sledeće organe:

Savet Atlantskog pakta (*The North Atlantic Council*) je najviše telo. On razmatra mere za izvršenje odredbi Pakta. To je reprezentativno telo vlada zemalja — članica Pakta u kome mogu učestvovati po želji i sami predsednici vlada. Države predstavljaju u Savetu obično ministri spoljnih poslova, odbrane, finansija i privrede (koji su ranije obrazovali posebne organe) i to svi ili pojedini od njih. Redovno zasedanje *Saveta* vrši se najmanje jedanput godišnje. Predsednik *Saveta* određuje se godišnje po azbučnom redu država i on određuje mesto zasedanja.

Savet stalnih petstavnika (*Council of Permanent Representatives*) primio je izvesne funkcije ranijeg *Saveta* zamenika, Privremeno komiteta dvanaestorice, Komiteta odbranbene proizvodnje i finansiskog i ekonomskog komiteta — koji više ne postoje. Rešava pojedina pitanja iz oblasti ekonomije i proizvodnje; saziva se prema potrebi i sačinjavaju ga odgovarajući eksperti iz oblasti čiji će se problemi rešavati.

Komiteo Severoatlantske zajednice (*The North Atlantic Community Council*) sačinjavaju predstavnici ministara pet država — članica, koji treba da prouče način i metode za konsolidovanje i jačanje Atlantske zajednice u vezi čl. 2 Pakta, imajući u vidu koordinaciju spoljne politike, tesnu ekonomsku, finansisku i socijalnu saradnju, kao i saradnju na polju kulture i javnih informacija.

Komiteo za planiranje okeanske plovidbe bavi se pitanjima trgovačke plovidbe za potrebe odbrane u slučaju rata ili nužde, a u cilju najboljeg iskorišćenja raspoloživih brodova.

Civilni međunarodni štab (*The Civilian International Staff*) je organ predsednika *Saveta stalnih predstavnika* sa funkcijama sekretarijata. Ima Grupu za planiranje i koordinaciju, Administrativni osek, Osek za statistiku, Osek za budžet i Odeljak za konferencije i komitete i Informativnu službu.

Vojna struktura NATO-a obuhvata upravne i komandne organe (vidi šemu 1).

Stalna grupa (*Standing Group*) sa sedištem u Vašingtonu sastoji se od po jednog predstavnika načelnika generalštabova Francuske, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država u cilju ekspeditivnijeg sprovođenja rada Vojnog komiteta. Odgovorna je za rešavanje strategijskih problema u oblasti Atlantske zajednice i ovlašćena da izdaje instrukcije i pruža pomoć komandama NATO-a, kao i da koordinira regionalne planove odbrane.

Vojni komitet (*The Military Committee*) sačinjavaju načelnici generalštabova zemalja — potpisnica. Sastaje se periodično u cilju davanja opštih smernica i uputstava *Stalnoj grupi* kao i davanja saveta i predloga vojne prirode *Savetu* i ostalim organima.

Vojni komitet predstavnika (*The Military Representative Committee*) sa sedištem u Vašingtonu obrazuju predstavnici zemalja koje nisu u *Stalnoj grupi*, u cilju efikasnije saradnje sa njom. Ovaj komitet obavlja izvesne dužnosti *Vojnog komiteta* u vremenu između njegovih sednica.

Vojna agencija za standardizaciju (*The Military Standardization Agency*) pomoćni je organ *Stalne grupe* po pitanjima jednoobrazne opreme.

Vrhovni saveznički komandant u Evropi general Ridžvej primio je dužnost od generala Ajzenhauera 30 maja 1952 u Parizu. Njegove du-

znosti su organizacija i obuka jedinica koje su mu stavljene pod komandu i njihovo stapanje u jedinstvenu celinu, zatim, priprema odbranbenih planova i podnošenje predloga *Stalnoj grupi*. Direktive prima od *Stalne grupe*, ali može i neposredno da opšti sa načelnicima generalštabova država — članica, pa i sa ministrima odbrane i pretsednicima vlada. Odgovoran je za odbranu savezničkih teritorija u kontinentalnoj Evropi od invazije, a u ratu rukovodi operacijama u Evropi na kopnu, moru i u vazduhu. Lokalna obalska odbrana ostaje u rukama država — članica, ali vrhovni komandant može i u tim oblastima sprovoditi operacije.

Vrhovni saveznički komandant Atlantika je admiral Mak Kormik.

Regionalne planske grupe (*Regional Planning Groups*) treba da obezbede brzo planiranje odbrane na geografskoj osnovi, a u sporazumu sa državama — članicama. Kao samostalna deluje grupa Kanada — SAD, dok je grupa Severoatlantskog Okeana uključena u komandu Atlantika, a Severno, Zapadno i Južno-evropska grupa uključene su u Komandu Evrope.

Vrhovni štab savezničkih snaga u Evropi je organ vrhovnog komandanta. Njegova skraćena je *SHAPE* (*Supreme Headquarters Allied Powers in Europe*). Načelnik štaba je američki general Grinter. Feldmaršal Montgomeri je zamenik vrhovnog komandanta sa naročitim zaduženjem po pitanjima organizacije, opreme, obuke i mobilizacije. Postoje takođe zamenik za avijaciju (britanski maršal Sonders) i za mornaricu (francuski admiral Lemonije). *SHAPE* ima tri potčinjene komande:

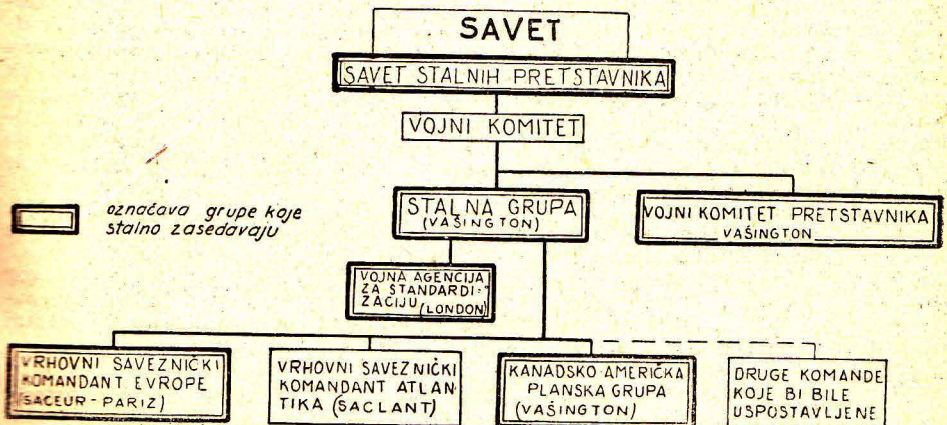
a) *Komanda Centralne Evrope* (za Zapadnu Evropu) sa komandantima: kopnenih snaga (francuskim maršalom Žuenom), pomorskih snaga (francuskim admiralom Žožardom) i vazdušnih snaga (američkim generalom Norstodom). Svi su oni pod neposrednom komandom generala Ridžveja.

b) *Komanda Severne Evrope*, čiji je komandant istovremeno i komandant pomorskih snaga (britanski admiral ser Patrik Brind) potčinjen je generalu Ridžveju. Pod njegovom komandom su komandanti kopnenih snaga Norveške i Danske i komandant vazdušnih snaga.

c) *Komanda južne Evrope* (američki admiral Robert Karni). Pristupom Grčke i Turske bila su pokrenuta i delikatna pitanja komandovanja u ovoj oblasti, koja su tek nedavno, uglavnom, rešena. Pod njom su snage Južne Evrope (pod italijanskim generalom Fratinijem), snage Jugoistočne Evrope (Grčka i Turska) pod komandom jednog američkog admirala i Šesta flota SAD.

d) *Komanda pomorskih snaga u Sredozemlju* (britanski admiral Mauntbaten) obuhvata sve pomorske jedinice Sredozemlja, izuzev Šeste američke flote.

U sastavu *SHAPE* nalazi se i Odeljenje javnih informacija.

Šema 1

Jedan od najznačajnijih događaja od vremena osnivanja Atlantskog pakta je pristup Grčke i Turske u njegovo članstvo, o čemu je potpisan protokol 22 oktobra 1951 u Londonu. Pristupom ovih država proširuje se oblast Atlantske zajednice prema jugu, na područje Balkana i Bliskog Istoka, područje izuzetno važno za odbranu Sredozemlja kao i za bočno ugrožavanje sa zemlje i iz vazduha onih snaga eventualnog agresora koje bi nastupale pravcem Istok — Zapad.

Pristup novih članica pretstavlja tek početak rešavanja problema Sredozemlja. U njegovom istočnom delu postoje tri posebne strategiske oblasti: *Balkan*, *Bliski Istok* (Mala Azija, Sirija, Liban, Izrael, Jordan i Egipat) i *Srednji Istok* (Irak, Iran i Arabija) u kojima ima još niz otvorenih problema.

SAD I ZEMLJE AMERIČKOG KONTINENTA

ODBRANBENA MOBILIZACIJA S.A.D. KAO ŠTIT OD AGRESIJE

Direktor Ureda za odbranbenu mobilizaciju SAD, Džon Stilman, podneo je krajem juna 1952 godine šesti tromesečni (a prvi njegov sopstveni) izveštaj tadašnjem pretседniku SAD, Trumanu, iz koga je proizašla zvanična američka publikacija pod gornjim naslovom¹⁾

Izveštaj je podeljen na pet poglavlja pod sledećim naslovima:

1) *Povećanje bujice naoružanja*; 2) *Proizvodnja — svestrani napor*; 3) *Ekonomska stabilnost*; 4) *Saradnja SAD u odbrani slobodnog sveta* i 5) *Napredak civilne odbrane*.

Svako od ovih poglavlja podeljeno je još na niz posebnih delova koji tretiraju težiše probleme. Pored toga, izveštaj obiluje mnoštvom grafikona, dijagrama i šema koji na pregledan i pristupačan način dopunjuju i služe kao iscrpna dokumentacija samom tekstu.

Mada Izveštaj obuhvata samo period prvog polugođa 1952, on u mnogim pitanjima daje ne samo upoređenje sa rezultatima iz ranijih godina, već i perspektive za jednu do dve godine unapred. Najzad, publikacija prikazuje celokupni napor SAD u okviru odbrane, u svima granama privrede i proizvodnje, pri čemu je naročito interesantno pratiti razvoj od početka rata u Koreji naovamo. Uspon u pojedinim granama ratne proizvodnje i grozničave mere koje su u tom smislu preduzete pretstavljaju odraz opšte međunarodne političke situacije u svetu i opasnosti od agresije koja još uvek ima latentan karakter. Izveštaj pokazuje da se SAD punim zamahom spremaju za odbranu, ali njima prethodi program koji je daleko od toga da bude završen i potpun. Još uvek postoje izvesni nedostaci i teškoće većih razmera, na koje se u publikaciji daje kritički osvrt, da bi se s njima upoznala američka i svetska javnost.

Glava I — *Bujica naoružanja se povećava* — počinje konstatacijom da je predviđeni nagli porast proizvodnje u vojne svrhe došao do izražaja. Vrednost iznosa koji je u II kvartalu 1952 utrošen na sve moguće vojne potrebe ceni se na 8 milijardi dolara, što pretstavlja povećanje od 20% u odnosu na I kvartal, ili šest puta više no u vreme početka invazije Koreje. Skoro ceo iznos povećanja odnosi se na najnovija i najkomplikovanija sredstva i oruđa. Na grafikonu je pokazano da je vrednost isporuka koje se odnose na najređe stavke, od februara do maja 1952, porasla skoro za 50%. Sada se, naprimer, svakog meseca isporučuje više od 300 srednjih tenkova »M-47«.

Karakteristično je da su po izbijanju rata u Koreji SAD imale da biraju: hoće li graditi tenk M-46 — koji je u to vreme bio najbolji ispitani tenk, ili će rizikovati masovnu proizvodnju tenka M-47 — čija turela još nije bila ispitana. Odlučeno je da se preuzme »sračunati rizik« i da se pristupi izradi ovog drugog tenka, što je dalo odlične rezultate i uštedelo izlišne troškove oko izrade već zastarelog tenka »M-46«. Avion B-47 *Stratodžet*, prvi od svih bombardera na mlazni pogon, imao je sličnu istoriju.

¹⁾ Defense Mobilization — The Shield Against Aggression (Sixth quarterly report to the President by the Director of Defense Mobilization), U. S. Government Printing Office, 1952.

Izveštaj zatim sadrži osvrt na antiinflacione mere koje su ugrožene novim amandmanima u Zakonu o proizvodnji za račun odbrane. Oni su pokazali rđav uticaj i na stabilizaciju cena i kontrolu kredita, renti, plata i nadnica.

Zatim se izlaže neefikasnost i nedovoljna kompetencija državnih ovlašćenja za intervenciju u slučajevima opasnosti od prestanka proizvodnje u pojedinim industrijama. Ovo se naročito odražava u nedostatku novih zakona i uredaba za regulisanje problema industriskih sporova. Izveštaj daje detaljne podatke o privremenom prestanku proizvodnje u čeličnoj industriji koji je u svoje vreme ozbiljno ugrozio program odbrane. Prestanak rada punog kapaciteta petrolejskih rafinerija doveo je do skraćivanja obuke u vazduhoplovstvu. Isto se desilo i sa mesingom i aluminijumom.

Evo nekoliko podataka o negativnom uticaju pomenutog prekida u čeličnoj industriji: industriski kapacitet je do 30 juna 1952 podbacio za 11 miliona tona u čeličnim šipkama; zatim je, usled nedostatka čeličnog lima, proizvedeno 20 miliona tona sanduka konzervirane hrane manje i najzad, prekid se vrlo negativno odrazio i na ojačani aluminijumski kabl, koks (usled čega je amonijum sulfat bio smanjen za 70.000 tona) itd. Po prekidu rada čelične industrije, preduzeća koja su još radila iznosila su samo 12,5% ukupnog kapaciteta, te je vlada SAD preuzela korake da vojnu proizvodnju i onu za atomsku energiju orijentiše na ova preduzeća. Gubitak čelika ustvari je zbrisao ceo dobitak koji je dotada bio postignut iz proširenog programa počev od početka rata u Koreji. Kapacitet industrije čelika bio je povećan sa 100 na 112 miliona tona; međutim, kako se vidi iz odgovarajućeg dijagrama, SAD su u 1952 proizvele manje čelika no u 1951 godini.

Ovo prvo poglavlje završava se osvrtom na veliki progres u jačanju Zapadne Evrope, što se naročito ogleda u zaključenim sporazumima o stvaranju Evropske odbranbene zajednice i njene armije.

Glava II — Proizvodnja — svestrani napor — počinje konstatacijom da je Program proizvodnje za odbranbenu mobilizaciju prilagođen pariranju hladnog rata na neograničeno vreme, sa mogućnošću izbijanja svetskog sukoba u svakom dobu.

Vojna proizvodnja. — Američko naoružanje namenjeno je jakim snagama svih vidova oružane sile, rodovima vojske i službama. Izveštaj naglašava da pored neprestanog povećanja stokova naoružanja, raste i kapacitet proizvodnje i poboljšava se usavršavanje novijih modela ratne opreme koja će zameniti dosadašnju. Napominje se da program naoružanja ide ka većim ciljevima no što ih je sam pretsednik SAD postavio u januaru 1952. Ono obuhvata: 143 vazduhoplovna puka, 21 diviziju pune ratne jačine, 400 ratnih brodova i 16 nosača aviona; dalje, Korpus pomorsko-desantne pešadije od 3 divizije sa tri vazduhoplovna puka.

Revolucionarni tehnički napredak koji je izrastao u Drugom svetskom ratu i koji se naročito odnosi na atomsku energiju, avione na mlazni pogon, elektronska, radio i radarska sredstva itd, ima ogroman uticaj na vojnu nauku i proizvodnju. No, u sprovođenju programa naoružanja, ne ide se željenom brzinom. Neka preduzeća ispunjavaju svoj plan, dok druga zaostaju za njim. Međutim, potreba za najmodernijim oružjem može se pojaviti u svakom momentu.

Jedan od načina za davanje jačeg potstreka ratnoj proizvodnji — kaže se u izveštaju — je da se proširi kapacitet izrade oruđa koja su već usavršena, u slučajevima gde se modeli višeg tipa još nalaze u fazi projektovanja. Ali, Američka armija rešila je da proizvodi samo ograničene količine onih oruđa koja su zastarela ili će skoro zastareti. Napominje se da SSSR može prevazići američku proizvodnju u količinama nekih ratnih sredstava, naprimer, lovačkih aviona. Ali, cilj SAD nije da ima najviše aviona, već najjače vazduhoplovstvo koje će svojim najmodernijim sredstvima globalno odgovoriti svima potrebama eventualnog rata. Prema podacima ministarstva odbrane, SAD imaju nadmoćnost u daljoj bombarderskoj avijaciji, srednjim bombarderima, bombarderima — lovcima i noćnim lovcima. U ratu u Koreji, naprimer, procenat gubitaka sovjetskih »MIG«-ova prema *Sabre*-u je 8:1. Dalje postoji nadmoćnost SAD u mnogim drugim oružjima i opremi, koju će opsežan program naučno-istraživačkog rada samo povećati.

Proizvodnja aviona dostiže 800 aviona mesečno, ili više no tri puta u odnosu na prve dve godine. Polovinom 1952 proizvodilo se $\frac{2}{3}$ onoga što je bilo predviđeno za 1953. Proizvodnja u pogledu broja aviona bila je bliža plafonu no u pogledu

tonaže, pošto se sada proizvode lakši avioni no što će to biti docnije slučaj. Izveštaj daje pregled mnogobrojnih tipova aviona koji se proizvode i koje često srećemo u našoj i stranoj literaturi. U svakom slučaju, treba pomenuti masovnu proizvodnju aviona *Thunderjet* klase *F-84 G*, sa brzinom od 600 milja na čas. Ovaj avion opremljen je uređajima za uzimanje goriva u letu. Pridaje se jedinicama Severoatlantskog pakta. Njegova proizvodnja sama je prevazišla američku produkciju svih lovačkih aviona pre Koreje. Takođe je od interesa i prelaz na masovnu produkciju helikoptera — koji su se pokazali veoma korisni.

Proizvodnja avionskih motora je tri puta veća no pre Korejskog rata. Grafički je prikazan odnos broja proizvedenih motora na mlazni pogon, prema klipnim motorima. Današnji motori na mlaz jači su oko 5 puta od prvog takvog motora, a u razvoju su još i mnogo jači motori.

Zatim se daje pregled proizvodnje *tenkova*, pri čemu se naročito ističe *M-47*, koji nam je takođe poznat iz literature. On se pokazao mnogo bolji od novijeg tenka *M-48*.

Municija. — Po izbivanju rata u Koreji korišćeni su veliki raniji stokovi i poručene su relativno skromnije količine municije. Međutim, zbog žestokih borbi proizvodnja se morala stalno pojačavati.

Elektronska sredstva. — Njihova proizvodnja sada je 7 puta veća od proizvodnje pre Koreje. Najveći razvoj pokazao je radar. Od 81 stavke radarske opreme koja se sada proizvodi, nijedna nije bila proizvedena pre Koreje. Ovo se odnosi i na izvesne radio-uređaje kao i sistem podvodne detekcije.

Dirigovani projektili. — Mada je to jedna od manjih komponenta u pogledu dolarskih troškova, ovi projektili predstavljaju jedan od najjačih pronalazaka i razvojnih napora. Zasad se aktivnost uglavnom svodi na projekte i opite, ali se već videla i praktična primena ovog oružja. Nema sumnje — kaže se u izveštaju — da će dirigovani projektili uneti korenite promene u načinu ratovanja, kako u ofanzivnom, tako i u defanzivnom pogledu, kao što je to bilo i sa pojavom aviona.

Dalje, pominje se proizvodnja i ostalih vrsta oružja i ratnog materijala, kao i vojna izgradnja. U okviru ove poslednje pominje se gradnja velikih vazduhoplovnih baza na Okinavi, Guam, Grenlandu, u Francuskom Maroku itd.

Brodogradnja. — Program pomorskog naoružanja predviđa gradnju 100 brodogradilišta. U toku 9 meseci bilo je spušteno u more 19 ratnih brodova, a drugih 6 je preuređeno. Takođe je izvršena adaptacija brodova za najsavremenija tehnička sredstva. Izvesni ratni brodovi i dve krstarice preuređeni su za puštanje dirigovanih projektila.

Atomska energija. — Proširenje proizvodnog kapaciteta u atomskoj energiji počinje od maja 1952 kada je predsednik SAD to tražio zbog odbijanja SSSR da saraduje na međunarodnom programu za kontrolu naoružanja. Novi uslovi znatno su poboljšali proizvodnju materijala za atomska oruđa. Ti novi uređaji koštaće 3,9 milijardi dolara, dok su ranije izgrađeni stajali ukupno 5,5 milijardi.

Mobilizacijska baza za vojnu industriju. — Pod time se u izveštaju podrazumeva proizvodni kapacitet koji će SAD biti potreban da bi, u slučaju opšteg rata brzo prešle na pun obim ratne proizvodnje. Ta baza privlači se kroz sve grane privrede, radnu snagu, transport itd. Mnoga preduzeća koja su prestala da deluju posle rata, držana su u »rezervnom stanju«, te se sada od toga vide velike koristi, naročito kod aluminijuma, magnezita, nikla itd. Isti je slučaj i sa mašinama-alatljikama. Takođe se ističe program izgradnje teških presa, koje će znatno pomoći i olakšati masovnu produkciju aviona itd. Njih Amerika ranije nije imala, a prvo su uvezene tek nemačke — zaplenjene u Njoh svetskom ratu.

Što se tiče dela koji tretira proširenje ekonomskog programa, usled nedostatka prostora naglašujemo ga samo u najkraćim crtama.

Izveštaj dodiruća da će po završetku programa za odbranu, SAD biti znatno spremnije da se odupru agresiji, kao i da izdrže hladni rat u neodređenom vremenu. Prošireni proizvodni kapacitet moći će se upotrebiti za dalje podizanje standarda života i »napad na siromaštinu« po celom svetu. Pritom se daju pregled i odgovarajući grafički podaci koji pokazuju kretanje proizvodnje u raznim industrijama, a zatim se iznose razne mere ekonomsko-finansiske prirode. Najzad, tretira se pitanje snabdevanja i distribucije materijala, kao i pitanje radne snage.

Kod ove poslednje, njeno povećanje nije išlo u korak sa proširenom proizvodnjom. Oseća se nedostatak visokokvalifikovanog osoblja, a takođe i radnika. Pored toga, proširena proizvodnja nameće i ozbiljan problem rešenja stanbenog pitanja.

Glava III — Ekonomska stabilnost — tretiraće se samo ukratko, kao i poslednji deo ranije glave.

Izveštaj napominje da se tendencija porasta cena osetila naročito u dve grane privrede: prehranbenim artiklima u maloprodaji i industriji koji rade za vojsku. To postoji i kod nekih drugih artikala. No, od početka Korejskog sukoba dosada, stvari su krenule na bolje i mnoge teškoće su savladane. To se odnosi i na stabilizaciju plata i nadnica. Dalje, daje se iscrpan pregled — potkrepljen grafičkim dokumentima — problema održanja najbitnije proizvodnje i stabilizacije plata i nadnica.

Glava IV — Saradnja SAD u odbrani slobodnog sveta — počinje konstatacijom da je u junu 1952 Američki kongres obnovio važnost Zakona o uzajamnoj pomoći, potvrđujući ponova težnju SAD da produže ojačanje odbrane celokupnog slobodnog sveta.

Pod naslovom »Evropa zbija svoje redove« daje se pregled postignutih rezultata na diplomatskom i vojnom polju. Potpisivanje ugovora o *Evropskoj odbranbenoj zajednici*, ugovorni sporazum sa Saveznom nemačkom republikom, kao i potpuna ratifikacija »Šumanovog plana«, bili su »istorijski koraci u progresu Zapadne Evrope u odnosu na integraciju svojih privrednih i vojnih izvora«. Zatim se iznose organizacije i zadaci Severoatlantskog pakta i Evropske odbranbene zajednice, koji su nam poznati te ih ovde nećemo ni tretirati.

Izveštaj zatim prelazi na finansičku stranu odbrane Evrope i napominje da će u 1953 troškovi za evropske zemlje NATO-a izneti 11—12 milijardi dolara. U istom periodu, ovoj sumi će se dodati skoro 8 milijardi dolara koje će dati SAD u okviru programa o uzajamnoj pomoći.

Što se tiče ljudstva, prema izveštaju se ceni da se u aktivnoj službi nalazi oko 2,5 miliona ljudi (na prvobitnom evropskom prostoru NATO-a), čemu treba dodati još oko 500.000 ljudi grčkih i turskih snaga — koje su naknadno ušle u sastav ove organizacije.

Naglašava se da i pored toga što se povećao, kapacitet evropske proizvodnje ratne opreme još ne zadovoljava. Evropske zemlje nisu u stanju same da finansiraju svoje pune zahteve u opremi. Stoga SAD moraju popunjavati kritične praznine u ratnom materijalu, dajući Evropi naoružanje i municiju proizvedenu u Americi i pomažući Zapadnu Evropu da finansira unapređenje svoje vojne industrije. Za 1953 američka pomoć treba da dostigne sumu od 6 milijardi dolara za ratnu opremu.

Konstatuje se da se evropska proizvodnja prilagođava potrebama odbrane. U toku 1951, karakter zapadnoevropske proizvodnje bio je obeležen porastom proizvodnje za odbranu, investicije i izvoz. U isto vreme bilo je opadanje u proizvodnji potrošačke robe za domaća tržišta. Ukupna proizvodnja pokazuje porast od 4% (prvi kvartal 1952) u odnosu na 1951, dok je porast u odnosu na period pre Koreje dostigao 20%. Ali dok su domaće privrede Zapadne Evrope pokazale ojačanje, dotle su se u spoljnoj trgovini pojavile veće praznine. Sve ovo nameće potrebu — kaže se u izveštaju — da evropski partneri povećaju izvoz za SAD i time dobiju potrebne dolare.

Izveštaj dalje pominje američku pomoć nerazvijenim zemljama za odbranu slobodnog sveta. Navode se pojedine zemlje na Afričkom, Aziskom i Američkom kontinentu. Zatim, iznose se koristi od novih odnosa sa Japanom. Najzad se saradnji sa Kanadom posvećuje posebna pažnja i izlaže se kako je došlo do današnjih tesnih privrednih odnosa između SAD i Kanade u oblasti ratne proizvodnje i standardizacije opreme.

Poglavlje se završava osvrtnom na *saradnju slobodnih nacija na razmeni kritičnog materijala*. U cilju što efikasnije saradnje osnovana je Međunarodna konferencija za materijal i poboljšanje isporuka i distribucije ratnog materijala, što je imalo velikog uticaja na uspostavljanje reda u jakoj konkurenciji koja je počela posle invazije Koreje (cink, pamuk itd.). Interesantno je da su SAD skoro potpuno zavisne od uvoza nikla i kobalta; tungsten uvoze $\frac{2}{3}$, a bakar $\frac{1}{3}$. U sulfuru i molibdenu one su glavni izvoznik za slobodni svet.

Glava V — Napredak civilne odbrane — počinje isticanjem ogromne uloge civilne odbrane, koja treba da pomogne da se sačuva volja SAD za otpor i snaga za uzvraćanje udaraca. Civilna odbrana pokazala je progres, ali ima još da pređe dugi put pre no što se SAD mogu osećati sigurne da bi mogle izdržati napad neprijatelja sa najmanjim mogućim poremećajima u produkciji za odbranu.

Organi i službenici civilne odbrane prisustvovali su kao posmatrači atomskim opitima u Nevadi (aprila 1952). Pored toga, pomoću televizije se prikazala atomska eksplozija čak i u domovima građana. Tako su širi slojevi građanstva imali uvid u efekat atomske bombe i njen uticaj na nacionalnu sigurnost SAD.

Dalje, daju se podaci o školama za nastavnike i službenike civilne odbrane. Međutim, naglašava se da su za proširenje celokupne civilne odbrane neophodni krediti, inače će doći do opasnog deficita u programu zemlje za odbranu. Ovo stoga, što je 30 juna 1952 predloženih 600, svedeno na svega 37,5 miliona dolara.

LJ. H.

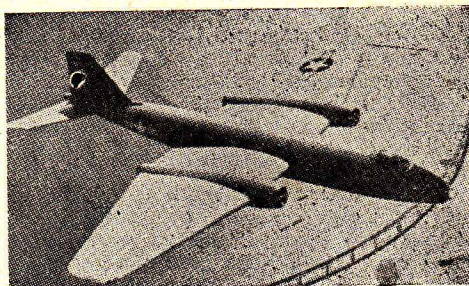
ZEMLJE BRITANSKE ZAJEDNICE NARODA

BOMBARDERSKI AVION »KANBERA«

Britanski laki bombarder *Canberra*, koji je prvi preleteo Atlantik i vratio se u toku jednog jedinog dana, avgusta 1952, sada je formalno i zvanično avion Američkog vazduhoplovstva.

Promena njegovih oznaka izvršena je kod preduzeća »Glen L. Martin Kampani«, gde je *Canberra* podvrgnut opitima za usavršavanje. Za vazduhoplovstvo takode je izrađen i izvestan broj ovih aviona u verziji za noćne akcije. *Canberra* koji je izrađen u SAD imaće u osnovi isti izgled kao i britanski, ali će biti snabdeven sa 2 motora *I-65 Sapphire*, umesto Rols Rojsovog motora *Avon* koji imaju Britanci.

(*Military Review*, novembar 1952)

JACINA BRITANSKE ARMIJE

Više od polovine Britanske armije sada se sastoji od ljudstva koje je pozvano na dvogodišnju vojnu obavezu u oružanim snagama.

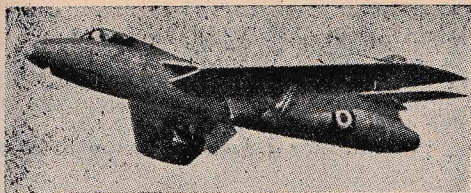
Britanija svake godine poziva oko 175.000 ljudi na opštu vojnu obuku. Većina od njih ide u kopnenu vojsku. Pošto tu provedu 2 godine, oni služe još 3 i po godine u rezervnim ili pomoćnim jedinicama.

Ceni se da Rezervna armija buhvatata preko milion potpuno obučenog ljudstva (ne računajući 5 miliona veterana iz Drugog svetskog rata). Pošto britanske oružane snage sada ukupno broje 852.000 ljudi, to znači da Britanija ima približno 2 miliona potpuno obučenih ljudi — spremnih za akciju.

(*Military Review*, oktobar 1952)

SMANJENJE PROIZVODNJE AVIONA

Pretstavnik britanskog ministarstva snabdevanja objavio je da će se između ostalog smanjiti i proizvodnja aviona na mlazni pogon tipa *Canberra*, jedinog lakog bombardera koji proizvodi Velika Britanija. Pored toga, smanjiće se i proizvodnja aviona tipa *Meteor*, *Venom* i *Vampire*. Velika Britanija će se koncentrisati na proizvodnju aviona *Canberra*, *Hawker-Hunter*, *Super-marine Swift*, *Wickers Valliant* i *Ferry Garnet* (ovaj poslednji je za borbu protiv podmornica).

Hawker-Hunter F-1

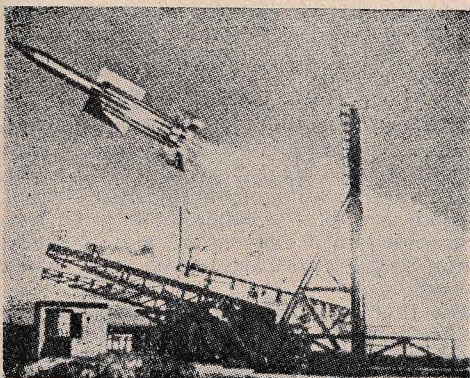
Ovo smanjenje proizvodnje neće znatno uticati na proizvodnju aviona za pomorske operacije. U nekim fabrikama preći će se postepeno na proizvodnju civilnih aviona na mlazni pogon ili novih bombardera na mlazni pogon kao što su *Valliant* i *Volcano*.

(*Reuter*, 6 decembar 1952)

DIRIGOVANI PROJEKTILI

Poslednji britanski dirigovani projektili ne samo da mogu da lete brzinom od preko 3.000 km na čas i na visine preko 15.000 m, već mogu da obilaze oko svog cilja i da ga progone. Elektronsko »oko« na projektilu može da prati svoju žrtvu bez obzira na sve njene pokušaje da se izvuče i pobjegne.

Sada je više od 100 britanskih preduzeća angažovano u ostvarenju seriske proizvodnje ovog oruđa.

Britanski najnoviji dirigovani projektili

Karakteristika ovog dirigovanog projektila ne leži u tome što može da leti tako velikom brzinom i na tako velikim visinama, pošto je to bio slučaj i sa nemačkim V-2. Važno je to što se on može voditi tačno na cilj. Za ostvarenje ovog uspeha bili su angažovani britanski najbolji naučnici, još od završetka Drugog svetskog rata.

Osnovni naučno-istraživački rad za ovu novu raketu bio je najvećim delom izveden od strane državnih opitnih ustanova, s tim što su njegovi rezultati stavljeni na raspoloženje izabranim preduzećima kojima je bio poveren zadatak usavršavanja specifičnih raketnih oruđa.

(*Military Review*, novembar 1952)

4.000.000 DOKUMENATA BRITANSKOG MINISTARSTVA RATA

Arhiva Britanskog ministarstva rata iz Drugog svetskog rata obuhvata oko 4 miliona dokumenata, od kojih preko $\frac{1}{3}$ predstavljaju relacije i dnevni pojedinih jedinica. Ovi su dokumenti smešteni pored daljih 8 miliona koji se odnose na tri velika saveznička štaba u vreme rata.

(*Times*, 22 novembar 1952)

AMERIČKI ZAJAM JUŽNOAFRIČKOJ UNIJI

Državna banka za izvoz i uvoz SAD dala je zajam od 19,5 miliona dolara za pojačanje kapaciteta južnoafričke proizvodnje *uranijuma*, koji predstavlja osnovnu sirovinu za atomsku bombu. Banka je ranije već dala zajam od 35 miliona dolara u istu svrhu.

Novac će se upotrebiti za gradnju postrojenja za davanje električne energije preduzećima koja izdvajaju *uranijum* iz rude koja se vadi u južnoafričkim rudnicima zlata.

(*Military Review*, novembar 1952)

REGRUTOVANJE DOBROVOLJACA U AUSTRALIJI

U Australiji se traže dobrovoljci sa ratnim iskustvom iz borbi u džungli, za jednogodišnji rok službe u sastavu Britanske armije u Malaji. Ovi dobrovoljci treba da obučavaju malajske domaće vojnike i stražare protiv gerilaca.

(*Military Review*, novembar 1952)

FRANCUSKA I ZEMLJE BENELUKSA

FRANCUSKA I EVROPSKA ARMIJA

Već duže vremena u Francuskoj se neprekidno vodi živa diskusija po pitanju ratifikacije ugovora o *Evropskoj armiji*. Diskusija je opšta i vodi se kako u parlamentu, koji u krajnjoj liniji treba da donese definitivnu odluku po ovom pitanju, tako i na raznim partijskim kongresima i sastancima, kroz dnevnu štampu, časopise itd. U njoj učestvuju najpoznatije ličnosti iz francuskog javnog života.

Između ostalih, po ovome pitanju izneo je svoje gledište u dnevnom listu »Figaro« i poznati francuski general i vojni pisac Betuar, koji je pristalica stvaranja *Evropske armije*, jer u tome vidi najbolju bezbednost za svoju zemlju. Ako bi ostala izolovana, ona ne bi bila u mogućnosti da se uspešno suprotstavi eventualnoj agresiji sa Istoka. Zbog toga on je u načelu za ratifikaciju toga ugovora, uz izvesnu prethodnu njegovu modifikaciju. Do ovakvog zaključka, general Betuar je došao na osnovu sledećih razmatranja:

Francuska se morala angažovati u politiku Atlantskog pakta, pošto nije bila u mogućnosti da sama obezbedi svoju odbranu. U sopstvenom i opštem interesu da se sačuva mir u Evropi, Francuska je bila inicijator *Evropske zajednice*. Usled jednodušnog mišljenja francuskih saveznika da Nemačku, u cilju odbrane Evrope, treba ponovo naoružati, a da bi se izbeglo formiranje autonomne Nemačke armije, Francuska je bila pobornik ideje o *Evropskoj armiji*. Po svima ovim pitanjima složile su se u principu ličnosti od najvećeg autoriteta u Francuskoj, a i Francuski parlament je, sa izvesnim rezervama, odobrio taj princip. Prema tome, nije sporan princip, već njegova primena, tj. sam tekst ugovora.

Mada ugovor o *Evropskoj armiji* nije savršen, većina država *Evropske zajednice* raspoložena je da ga ratifikuje. Ako bi Francuski parlament odbio ratifikaciju ugovora, posledice bi mogle biti porazne. U tom slučaju moglo bi se dogoditi da SAD i Velika Britanija odluče bilo da težište odbrane prenesu na periferiju Evrope, ili da se neposredno sporazumeju sa Nemačkom i da na taj način stvore takvu vojnu hegemoniju, koju Francuska želi da izbegne. Ako bi Francuska ostala izolovana politički, ekonomski i vojnički, bilo bi kompromitovano jedinstvo Francuske unije, koja ne bi preživela takvu političku izolaciju metropole.

S druge strane, ako ne bi došlo do stvaranja *Evropske armije*, ne bi moglo doći ni do stvarnog ujedinjenja Evrope, a to bi bilo isto tako ozbiljno kao pojedinačno odbijanje ratifikacije.

Ugovor o *Evropskoj armiji* predstavlja kompromis između šest zemalja — ugovornica i ima trojaki cilj: kontrolu ponovnog nemačkog naoružanja; efikasnost i ekonomiju snaga i sredstava u odbrani Evrope i stvaranja ujedinjene Evrope. Najvažnije primedbe na ugovor bile bi sledeće:

1) Neke klauzule ugovora nisu u skladu sa principom jedinstva Francuske unije ni Francuske armije; 2) ugovorom se ne predviđa armija, već vojna administracija sa zadatkom da u toku 50 godina snabdeva organizaciju Severoatlantskog pakta potrebnim kontingentima. Međutim, u interesu *Evropske zajednice* bilo bi da se formira prava armija sa strategiskim vođstvom; 3) predviđeni sistem je toliko komplikovan da neće moći dobro funkcionisati i štetice efikasnosti odbrane Evrope i 4) Ugovorom bi se učvrstila prevlast Nemačke u Evropi.

Po pitanju organizacije *Evropske armije* postoji ozbiljnija primedba. Nacionalna odbrana zemlje čini jednu celinu u kojoj su zainteresovane sve njene aktivnosti (vojska, ekonomija, finansije, unutrašnja bezbednost itd.). Dosada se ona obezbeđivala pomoću institucija, koje su bile različite u raznim zemljama i koje su u praksi pokazale svoju vrednost. Međutim, Ugovor poverava *Evropskoj zajednici* samo deo ovih odgovornosti, dok drugi deo ostaje u nadležnosti nacionalnih

vlasti. Ovakve odredbe mogu izazvati sukob nadležnosti, a i sporost, što bi smetalo dobrom funkcionisanju celog sistema. Stvaranje jedne *supernacionalne* političke vlasti dozvolice da se u budućnosti ove odredbe poboljšaju.

Ponovno nemačko naoružanje u principu je prihvatljivo i treba ga sprovesti, pa bilo uz saglasnost ili protiv volje Francuske.

Na primedbu da bi Nemačka mogla upotrebiti svoje vojne kontingente za ostvarenje svoga jedinstva i da bi Evropska armija mogla biti uvučena u rat zbog nemačkog iredentizma, moglo bi se odgovoriti da je Nemačka manje sposobna da rat vodi samostalno no ostale evropske države. Njena demarkaciona linija udaljena je od Rajne samo 150 km (dubina korpusnog borbenog poretka); Nemačka nema petroleja i zbog toga ona bi mogla da vodi rat samo u okviru jedne koalicije — sa Istokom ili Zapadom — a u oba slučaja rat bi se vodio na njenoj teritoriji. Dalje, nemačkih 12 divizija ne bi mogle povući celu Evropu i Severoatlantski pakt u rat protiv ogromnog ruskog prostora, koji je jednom već bio grobnica za nemački Vermaht.

Što se tiče primedbi nekih francuskih ličnosti da bi ujedinjenu Evropu trebalo razoružati, a potom sa Sovjetskim Savezom pregovarati na bazi uslova za međusobnu dopunu sovjetske i evropske ekonomije, dosadašnja iskustva u pregovorima sa Sovjetskim Savezom pokazuju da za njih treba biti u prvom redu jak, a da je armija potrebna ne samo za odbranu već i za pregovore.

Pošto se francuski izdaci, prouzrokovani ratom u Indokini, ne smatraju kao efektivno uplaćeni doprinos, jer se Ugovor odnosi samo na evropske teritorije, to taj rat može stvoriti teškoća bilo oko blagovremene uplate francuskog finansijskog udela, bilo u pogledu blagovremenog stavljanja na raspoloženje francuskih vojnih efektivna predviđenih ugovorom. Međutim, rat u Indokini nije samo francuska stvar, već se on vodi u interesu svih slobodnih zemalja iz sastava Evropske zajednice i Atlantskog pakta. Žrtve koje Francuska podnosi u Indokini daju ovoj pravu na specijalne vremenske olakšice koje treba da zahteva od svojih partnera.

*

General Betuar predlaže zaključenje jednog protokola kojim bi se predviđelo da će Ugovor potpuno i definitivno stupiti na snagu tek kada bude obrazovana *supernacionalna* politička vlast ili kada to Savet jednodušno odluči. Istim ugovorom trebalo bi utvrditi i *privremeni statut*, koji bi stupio na snagu odmah po ratifikaciji i koji bi ostvario najvažnije i najhitnije ciljeve predviđene ugovorom. Zahvaljujući ovom minimalnom programu, sve bi armije bile međusobno nezavisne. Unifikacija snabdevanja i raspodela proizvoda vojne industrije (motori, topovi, avioni, tenkovi itd.) između različitih zemalja onemogućile bi svaku izolovanu akciju.

Ako bi se postupilo na izloženi način, Francuska bi ušla u odbranbeni sistem Evrope sa celokupnim svojim snagama iz metropole i prekomorskih poseda, a uzroci koji izazivaju teškoće i sukobe u funkcionisanju ugovora bili bi svedeni na minimum. Ako se pak, izvesne odredbe Ugovora na praksi pokažu nepraktične, nepotrebne ili opasne, Savet će zahtevati njihovu reviziju, shodno čl. 126. R. P.

(Le Figaro, 18 novembar 1952)

VIJETNAMSKKE KOPNE NE SNAGE U OKVIRU FRANCUSKE ARMIIJE

Počev od 1951 godine predviđalo se stvaranje izvesnog broja vijetnamskih združenih jedinica, prema raspoloživim obučanim efektivima. Ove združene jedinice tipa »lake divizije«, na bazi pešadije, imale bi u svom sastavu:

štab i komandnu četu; 9 bataljona pešadije i jedinice za podršku rodova vojske i službi.

Stvaranje ovih združenih jedinica sprovelo bi se po sledećem: 1951—4 divizije; 1952 — 4 + 2 = 6 divizija; 1953 — 6 + 1 = 7 divizija; 1954 — 7 + 1 = 8 divizija; 1955 godine autonomna Vijetnamska armija trebalo bi da ima: sredstva za komandovanje; teritorijalnu organizaciju; formacije opšte rezerve i 8 divizija. Ukupno: 174.000 ljudi.

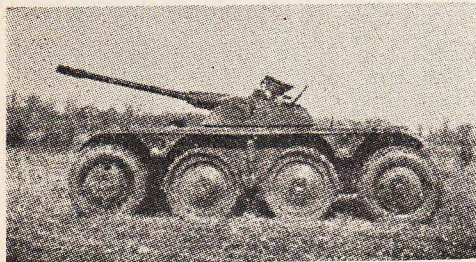
Od svega toga do 1 avgusta 1951 bilo je realizovano: samo jedna divizija može se smatrati kompletna ali i njome komanduju Francuzi; ostale 3 divizije

imaju svoju pešadiju, ali ostatak jedinica nije još kompletiran. Ukupni efektivni: 154.717 ljudi.

Bilo je predviđeno da se do kraja 1952 dovrši formiranje prvobitne četiri divizije, zatim formiranje pete i šeste divizije (decembar).

Materijalne teškoće su znatno ublažene, pošto američke pošiljke danas stižu uredno. Glavne teškoće se svode na problem kadrova. Kapacitet škola je vrlo slab i zaostaje iza stvarnih potreba. Jaš za dugo vremena vijetnamske oružane snage neće imati sopstveni kvalifikovani viši komandni kadar koji bi im jedini mogao obezbediti stvarnu autonomiju. Ovaj problem koji je teško rešiti i kada su u pitanju kadrovi za pešadiju, postaje utoliko kritičniji kada se radi o specijalistima.

(*Revue militaire d'information*, septembar 1952)

Sl. 1

Sl. 2

OKLOPNA SREDSTVA

Francuska je nedavno prikazala dva nova oklopna sredstva: 12-tonski tenk za izvidanje i 13-tonski laki tenk.

Prvi tenk (vidi sl. 1) ima 8 točkova sa pneumatičnim gumama spreda i pozadi i 4 traktorska točka u sredini. Ima brzinu 30 milja na čas na neravnom zemljištu, a 62 milje na drumu. Motor mu je jačine 200 KS. Naoružan je ili topom 75 mm ili protivavionskim topom, kao i sa 3 mitraljeza 7,5 mm.

Laki tenk (vidi sl. 2) takođe ima top 75 mm i raspolaže izuzetnim sposobnostima za manevrovanje. Može se upotrebiti kao tenkovski razarač. Opremljen je motorom na hlađenje pomoću vode i ima brzinu od 25—28 milja na čas po neravnom zemljištu, a 44 milje na drumu.

(*Military Review*, novembar 1952)

ŽENE U FRANCUSKOJ ARMII

Francuska nema dovoljno kadrova za svoju armiju. Zbog toga je vlada tražila od Skupštine nove kredite na račun budžeta za 1952 godinu, za regrutovanje žena za pomoćne službe u vojsci. Regrutovanje je na dobrovoljnoj bazi pod sledećim uslovima: starost najmanje 18 godina; u obzir dolaze neudate, udovice ili razvedene žene, bez male dece. Ugovor se sklapa na 2—3, a za sanitet na 5 godina. U vojsci mogu ostati do 55 godina starosti. Mogu se udavati, u kom slučaju mogu raskinuti ugovor. Dobijaju odgovarajuće mesto prema svojim kvalifikacijama i sklonostima. Mogu napredovati do kategorije koja odgovara činu majora. Od svih se zahteva fizička kondicija za službu u prekomorskim posedima, ali se tamo mogu uputiti tek pošto navrše 25 godina. (*Le provençal*, Marselj, 11 novembar 1952)

NAORUŽANJE HOLANDIJE

Holandija je 1940 godine naučila iz svog sopstvenog iskustva da se ne isplati biti neutralan. Stoga ona odvajja trećinu svog globalnog budžeta (1,5 miliona holandskih florina) za naoružanje, uprkos izvesnih posledica koje već pogađaju njenu privredu. Ove posledice se naročito odražavaju na životni standard.

Smatra se da Holandija spada među najvatrenije pobornike Evropske federacije. Ona je u okviru Atlantskog pakta obećala 3 divizije za 1952, a 4 za 1954. Ali, ona ima pred sobom probleme izgradnje kasarni i proizvodnje oružja, vozila i opreme. Ona mora brzo da formira više kadrove, koji su se nekada obučavali u Francuskoj i Engleskoj. Dalje, ona mora u krugovima trgovaca i pomoraca koji čine bitni deo njenog stanovništva da nađe elemente svoje nove vojne strukture. Njena armija od 150.000 ljudi koja se u svoje vreme borila u Indoneziji danas je demobilisana. Ona pretstavlja rezervu velike vrednosti, zahvaljujući iskustvu u toku četiri godine borbe u izuzetno teškim uslovima.

(*Revue de défense Nationale*, oktobar 1952)

IZGRADNJA I USAVRŠAVANJE HOLANDSKE FLOTE

I pored gubitka kolonija Holandija radi na povećanju i usavršavanju svoje ratne flote. Postoje dva glavna razloga za to: po svom geografskom položaju i po dužini svojih obala ona ostaje i dalje primorska zemlja, a zatim to zahtevaju njene obaveze prema Atlantskom paktu.

Za izgradnju svoje flote Holandija u velikoj meri koristi pomoć Maršalovog plana i već raspolaže jednim nosačem aviona, dok su još dva nova u izgradnji. Čim oni budu gotovi, pristupiće se daljoj planskoj izgradnji. Do decembra 1955 Holandska ratna mornarica treba da ima: 12 lovaca podmornica, umesto dosadanih 5; 16 fregata (sada 10); 15 podmornica (sada 7); 70 minolovaca (sada 30). Do toga vremena raspolagaće i sa svojih 100 aviona. Pored toga, u Holandiji se grade brodovi za račun Francuske, a i SAD će uskoro poručiti 5 izviđačkih brodova.

(*La Métropole, Anvers*, 7 septembar 1952)

SSSR I ZEMLJE ISTOČNOG BLOKA

A. K.: SOVJETSKE AGRESIVNE KONCEPCIJE U EVROPI POSMATRANE KROZ SADAŠNJI RASPORED SNAGA

Posle završetka rata u Evropi 1945, SSSR je za učešće u ratu sa Japanom prebacio iz Evrope na Daleki Istok nešto manje od milion vojnika.¹⁾ Ali, glavninu snaga zadržao je u Evropi (u evropskom delu SSSR, okupacionim zonama i satelitskim zemljama). Pošto je u toku 1945 i 1946 zategnutost situacije između SSSR i zapadnih zemalja naglo rasla, SSSR nije smanjivao svoje oružane snage na normalno mirnodopsko stanje i demobilisao je relativno mali procenat ljudstva. Oružane snage i tada su imale mnoge elemente ratne armije. Suvozemna vojska i dalje je bila organizovana u grupe armija. To su, kako se ustvari smatra, bivši frontovi, u kojima su izvršene izvesne organizacione izmene, kao i izmene naziva.

Komanda Severne grupe armija još od završetka rata smeštena je u Kalinjingradu (Kenigsberg), Zapadne — u Legnicama (Poljska). Centralne — u Minsku i Jugozapadne — u Odesi. Iako je 1947 i 1948, u vezi sa unutrašnjim stanjem zemlje moralo da se pristupi izvesnom smanjenju brojnog stanja oružanih snaga²⁾, u evropskom delu SSSR jačine i raspored jedinica uglavnom se nisu menjali.

Ponovni porast brojnog stanja oružanih snaga nastupio je 1949, tako da su do kraja 1951 narasle na oko 4,5 miliona ljudi. One su tada dostigle upravo ono brojno stanje koje je imala Crvena armija u vreme izbijanja Nemačko-sovjetskog rata 1941 godine. Od današnje jačine oružanih snaga dolazi približno: na suvozemnu vojsku — oko 2 miliona; na vazduhoplovstvo — oko 800.000; na mornaricu

¹⁾ U pogledu stupanja u rat sa Japanom, SSSR je u odnosu na Zapadne saveznike imao formalne obaveze. Međutim, što je za SSSR bilo jedino od važnosti to je da je baš zadovoljenje njegovih strategiskih i ekonomskih interesa nalagalo učešće u takvom ratu. Glavni strategijski cilj u tom periodu bio je izići na otvoreno more, a strategijski objekti bila su Kurilska Ostrva i Južni Sahalin. Drugi strategijski pravac, odnosno objekat, bila je Koreja. Mandžurija je bila važna kao strategiska osnovica za ovladavanje Korejom, a takođe i iz materijalnih razloga.

— oko 600.000 i na granične jedinice i jedinice bezbednosti (NKVD) oko 1,100.000 ljudi.

Prema opštoj proceni suvozemna vojska sastoji se od oko 185 divizija, što po rodovima vojske približno dolazi: pešadiskih i motostreljačkih divizija — oko 35,1%; mehanizovanih — oko 16,2%; tenkovskih — oko 13,5%; artiljerijskih — oko 16,2%; divizija protivavionske artiljerije (bez artiljerijskih PA jedinica teritorijalne odbrane) — oko 13,5% i konjičkih divizija — oko 5,5%.

U operativno-strategiskom pogledu suvozemna vojska organizovana je u grupe armija i strategiske grupacije (strategiskim grupacijama potčinjene su grupe armija). Njihova jačina i sastav proizilaze iz važnosti strategskog područja na kome su raspoređene i ciljeva koji treba da se postignu na tom području. To su ustvari organizovana tela za izvršenje strategiskih zadataka, odnosno za vođenje rata na određenom budućem ratištu. Pored grupacija, postoji i *Rezerva Vrhovne komande*, dok svaka grupacija ima svoju *strategisku rezervu*.

Strategiske grupacije (njih četiri) raspoređene su na četiri osnovna strategiska pravca, odnosno verovatna buduća vojišta: na Zapadu (ili Zapadna strategiska grupacija); na Bliskom i Srednjem Istoku; na Dalekom Istoku i na Severu.

Strategiska grupacija na zapadu Evrope sastoji se iz četiri grupe armija i strategiske rezerve sa ukupnom jačinom 15—16 armija sa 106—111 divizija. To iznosi približno 57,3 do 60% od ukupne jačine suvozemne vojske.

Jačina, sastav i raspored grupa armija ove grupacije bio bi približno sledeći:

Zapadna grupa armija, sa komandom u Legnicama (Poljska) sastoji se iz 6—7 armija,³⁾ sa ukupno 37—38 divizija: 10 tenkovskih; 12 mehanizovanih; 6—7 pešadiskih i motostreljačkih; 7 protivavionskih i 2 artiljerijske divizije.

Pored toga, postoji niz samostalnih jedinica (pukova i brigada) koje su neposredno potčinjene komandama korpusa i armija.

Jedinice ove grupe raspoređene su van teritorije SSSR, tj. u Istočnoj Nemačkoj (31 divizija) i Poljskoj (6 do 7 divizija).

Jugozapadna grupa armija, sa komandom u Odesi, sastoji se približno iz dve armije i Simferopoljske vojne oblasti, sa ukupno 20—21 divizijom: 12 pešadiskih i motostreljačkih; 6 tenkovskih i mehanizovanih i 2—3 artiljerijske i PA divizije.

Tri do četiri divizije iz sastava ove grupe raspoređene su na teritoriji Rumunije, a ostale jedinice u Ukrajini i Moldaviji.

Centralna grupa armija, sa komandom u Minsku, približnog sastava od tri armije, sa 23—24 divizije: 10 pešadiskih i motostreljačkih; 5 tenkovskih; 5 mehanizovanih i 3—4 artiljerijske i PA divizije.

Jedinice ove grupe raspoređene su na teritoriji Belorusije, severnog i severozapadnog dela Ukrajine, Mađarske i Austrije (u poslednje dve zemlje po tri divizije odnosno jedna armija).

Severna grupa armija sa komandom u Kalinjingradu (Kenigsberg), približnog sastava od tri armije sa 18—19 divizija. Njene snage raspoređene su u Istočnoj Pruskoj, baltičkim zemljama (Estoniji, Letoniji i Litvaniji), delom na teritoriji Karelofske Republike (na području oko Ladoškog Jezera) i delom na teritoriji Ruske Republike (do gornjeg toka Volge). Sastav grupe po rodovima vojske nije bliže poznat.

Strategiska rezerva Zapadno-evropske grupacije, jačine 8—9 divizija (smatra se da je sačinjava Moskovska i Orelska vojna oblast), raspoređena je na prostoru Orel — Kursk — Moskva.

Veruje se da se komanda Zapadne grupacije nalazi u Minsku.

Kao što se vidi, oko tri petine suvozemne vojske raspoređeno je u zapadnom delu SSSR, tj. zapadno od linije Rostov — Jaroslavl — Onješko Jezero, u

²⁾ Usled posledica rata i zategnutih odnosa sa inostranstvom, privreda SSSR nalazila se u teškom stanju. To je uslovalo da vojni izdaci u 1947 budu za 9,6, a u 1948 za 10,1 milijardi rubalja manji od izdatka u 1946.

³⁾ Neki na Zapadu smatraju da su okupacione snage potčinjene posebnoj komandi u Moskvi. Međutim, proučavajući sve momente koji su u vezi sa tim, ove se pretpostavke ne mogu smatrati kao opravdane.

satelitskim zemljama i okupacionim zonama. Tako u osnovi izgleda opšti raspored sovjetske suvozemne vojske u Evropi.

Ali samo iz ovoga što je rečeno ne može se jasno videti koliko važnost SSSR polaže na buduće Evropsko ratište i kakvi su u osnovi njegovi planovi u Evropi, ako se ne pomenu još neki važniji elementi. Da bi se dobila izvesna slika opšteg rasporeda sovjetskih oružanih snaga u Evropi neophodno je dotaći se u glavnim crtama i rasporeda vazduhoplovnih i pomorskih snaga.

Vazduhoplovne snage, kao što je poznato, dele se — prema svojoj nameni — na nekoliko vidova (taktičko-operativnu avijaciju, strategisku avijaciju, avijaciju za specijalne zadatke, protiv-vazдушnu odbranu i mornaričku avijaciju). Ovdje je dovoljno osvrnuti se samo na taktičko-operativnu i strategisku avijaciju i njihov raspored u Evropi.

Ukupna jačina *taktičko-operativnog vazduhoplovstva* ceni se na 14—15 vazduhoplovnih armija. Armije su potčinjene komandama vazduhoplovnih oblasti. Raspored ovih jedinica u Evropi približno izgleda ovako:

Južna vazduhoplovna oblast, sa komandom u Odesi, sastoji se iz tri vazduhoplovne armije. Njene snage raspoređene su u južnom i jugozapadnom delu Ukrajine, u Moldaviji i delimično u Rumuniji (oko jedne vazduhoplovne divizije). Na osnovu nekih elemenata pretpostavlja se da ova vazduhoplovna oblast u operativnom pogledu obuhvata teritoriju Ukrajine, Moldavije, Rumunije i Bugarske. Pošto jedna vazduhoplovna armija u ratu načelno treba da podržava grupu armija suvozemne vojske (to je primenivano uglavnom i u Drugom svetskom ratu), a vazduhoplovna oblast jedan front, pretpostavlja se da bi snage ove oblasti deystvovala na budućem Balkanskom frontu, odnosno ratištu (veruje se da bi vazduhoplovne oblasti, kao operativna tela, u ratu imale naziv *Vazduhoplovne flote*).

Zapadna vazduhoplovna oblast, sa komandom u Minsku, sastoji se iz tri armije. Jedna vazduhoplovna armija ove oblasti raspoređena je u Belorusiji, jedna u Istočnoj okupacionoj zoni Nemačke, a do jedne armije na teritoriji Austrije i Mađarske. Dakle, dve trećine snaga ove oblasti raspoređene su van teritorije SSSR.

Severna vazduhoplovna oblast, sa komandom u Lenjingradu, sastoji se od 2—3 armije. Ona u operativno-teritorijalnom pogledu obuhvata baltičke zemlje (Estoniju, Letoniju i Litvaniju), Karelofinsku Republiku i poluostrvo Kola, uključujući i oblast Murmanska.

Ostale vazduhoplovne oblasti sa svojim snagama orijentisane su prema Bliskom, Srednjem i Dalekom Istoku. Komande tih oblasti su u Tiflisu, Taškentu i Čiti.

Kao što se vidi, od 14—15 armija taktičko-operativne avijacije 8—9 ih je raspoređeno u jugozapadnom i zapadnom delu SSSR, u okupacionim zonama i satelitskim zemljama. To iznosi 58—60% od ukupne jačine taktičke i operativne avijacije.

Strategiska avijacija (ili avijacija za daljno dejstvo) raspoređena je sa dve trećine svojih snaga u zapadnom odnosno evropskom delu SSSR, a jednom trećinom na Srednjem i Dalekom Istoku. Tačnije: od tri armije strategiske avijacije dve su raspoređene u Evropi, a jedna u Aziji i na Dalekom Istoku. Jedna od tih armija raspoređena je u zapadnom delu SSSR, sa komandom u Minsku.

Ratna mornarica sastoji se iz četiri pomorske flote (Crnomorske, Baltičke, Severne i Dalekoistočne). Crnomorska i Baltička flota — od važnijih borbenih plovnih objekata — približno raspolažu sa:

a) *Crnomorska flota*: Bojnih brodova — 2 ili 66,7% od ukupnog broja brodova te vrste koji su u upotrebi (ne uzimajući u obzir nekoliko tih objekata koji se nalaze u izgradnji; krstarica — 7 ili 43,7%; razarača — 15 ili 24,3%; torpiljera — 11 ili 50%; minolovaca — 50 ili 17,8%; podmornica — 9 ili 23%; kao i izvesnim brojem ostalih objekata: brodova za pratnju, obalskih brodova i drugih.

b) *Baltička flota*: bojnih brodova — 1 ili 33,3%; krstarica — 7 ili 43,7%; razarača — 19 ili 30,6%; torpiljera — 4 ili 18,2%; minolovaca — 200 ili 71,4%; podmornica — 140 ili 35%.

Koncentracija pomorskih snaga u navedenim morima sama po sebi govori o ulozi tih snaga u budućem ratu i ciljevima koje treba postići.

Potrebno je u kratkim crtama ponovo se vratiti na suvozemnu vojsku. Već je rečeno o jačini *Zapadne grupacije* i sastavu pojedinih grupa armija po ro-

dovima vojske i o njihovom rasporedu. Ali, treba se dotaći još nekih važnijih momenata. Odnos rodova vojske u okviru pojedinih grupa armija prilagođen je zemljišnim uslovima i zamisli budućih operacija. Tako, u *Zapadnoj grupi armija* koja je najviše isturena u centralni deo Evrope i raspoređena uglavnom na ravničastom zemljištu (Istočna Nemačka — Poljska), odnos rodova vojske i divizija približno izgleda ovako: streljačkih — 17,6%; tenkovskih — 27,0%; mehanizovanih — 32,4%; artiljerijskih — 5,4% i PA divizija — 17,6%.

Pri ovome treba imati u vidu da su pored tenkovskih i mehanizovanih jedinica sve ostale uglavnom motorizovane. Prema tome, ova armiska grupa ima više karakter pokretne grupe — u klasičnom smislu izvođenja operacija — za proširenje i eksploataciju uspeha, odnosno gonjenja protivnika, nego jedinice namenjene za rešavanje drugih zadataka, a najmanje odbranbenih.

Ako bi SSSR prvi otpočeo napad na ovom pravcu, početna faza operacija imala bi svakako karakter energičnog dejstva i prodiranja u dubinu protivničke odbrane, s ciljem da se ona dezorganizuje i da joj se onemogući jači otpor, odnosno da se protivnik razbije odmah u početnoj fazi. A sastav jedinica, kao što se vidi, nije podešen za defanzivni nego za ofanzivni vid dejstva. Prema tome, ne bi se moglo tvrditi da sovjetske strategiske koncepcije na ovom pravcu (koji se može smatrati za glavni pravac udara u Centralnu Evropu) imaju defanzivni a ne ofanzivni karakter. SSSR dovoljno vodi računa i o činjenici da bi zapadne zemlje, u cilju zaustavljanja njegovih masa, polagale skoro jedinu nadu u svoje vazduhoplovne snage (o čemu govore i neke strategiske koncepcije Atlantskog pakta) i da bi te snage predstavljale glavni otpor napadaču. Zato nije slučajno što, naprimer, Zapadna grupa armija ima u sastavu toliko divizija protivavionske artiljerije koliko i streljačkih, ne uziimajući u obzir PA jedinice i sredstva koji se nalaze u organskom sastavu ostalih divizija i drugih jedinica.

Sastav ostalih grupa armija razlikuje se — koliko je poznato — od sastava Zapadne grupe. Odnos rodova vojske i divizija u okviru *Jugozapadne grupe armija* približno izgleda ovako: streljačkih — oko 58,6%; tenkovskih i mehanizovanih — oko 29,5% i artiljerijskih i PA divizija oko 11,9%.

Ovde, kako izgleda, osnovu čini pešadija, mada nešto manje od trećine snaga sačinjavaju tenkovske i mehanizovane jedinice. Smatra se da su PA jedinice po broju srazmerno manje u ovoj nego u Zapadnoj grupi armija, možda zato što se pretpostavlja da jedinice na ovom pravcu ne bi bile izložene jakim vazdušnim napadima kao u Srednjoj Evropi.

Uopšte uzevši, sastav *Jugozapadne grupe armija* prilagođen je geografskim, topografskim i drugim uslovima prostorijsa na kojoj je raspoređena (južni i jugozapadni deo Ukrajine, Moldavija i Rumunija) kao i uslovima verovatnog pravca na kome bi dejstvovala (moglo bi se pretpostaviti da bi taj pravac mogao da bude pretežno Balkan).

Odnos rodova vojske i divizija u okviru *Centralne grupe armija* približno izgleda ovako: streljačkih — 42,5%; mehanizovanih — 21,2%; tenkovskih — 21,2% i artiljerijskih i PA divizija — 15,1%.

Jedna trećina njenih snaga (jedna armija sa 6 divizija) kao što je rečeno, raspoređena je na prostoriji Austrija — Mađarska. Sastav i ove grupe odgovara karakteru zemljišta na kome je raspoređena. Ona drži prevoje srednjeg dela Karpata (istočno i jugoistočno od planinskih masiva Beskida) što, kako izgleda, pretstavlja za Ruse u operativnom i strategiskom pogledu veoma važno pitanje. Od celokupnog karpatskog masiva ti prevoji su najkraće i najsolidnije komunikacije koje izvide u Panonsku Niziju. Važnost toga najkomunikativnijeg dela Karpata naročito je velika radi prebacivanja i koncentracije trupa u Panonskoj Niziji.

Može se pretpostaviti (na osnovu nekih elemenata) da bi Rusi odmah po izbijanju sukoba u Evropi, ili pri neposrednoj pripremi za napad, velikom brzinom prebacivali trupe i materijal preko tih prevoja. To bi radili pored ostalog i zato što — kako se smatra — računaju na rušenje tih komunikacija diverzantskim akcijama*) i napadima protivničke avijacije. Pored toga, smatra se da bi takva intenzivnost prebacivanja trupa tim najkraćim pravcem bila primenjena radi brze koncentracije većih snaga, u cilju postizanja siline udara u početnoj fazi operacija na određenom pravcu.

Pri većoj koncentraciji trupa u Panonskoj Niziji (uglavnom u Mađarskoj), može se pretpostaviti da bi na prvom mestu usledila koncentracija jedinica *Centralne grupe armija*, jer se već jedan deo njenih snaga, kao što je rečeno, nalazi na prostoru Mađarska — Austrija, a sistem komunikacija severnog dela Panonske Nizije i Potkarpatske Ukrajine nalazi se u zahvatu sadašnjeg rasporeda njenih snaga.

Videli smo da se po koncentraciji snaga i njihovom sastavu daje prioritet Evropi; ili konkretnije: strategskoj zoni koja se levim krilom naslanja na Crno, a desnim na Baltičko More. Pošto ova zona ustvari obuhvata nekoliko važnijih *strategiskih pravaca*, bilo bi pravilnije nazvati je *ratištem*.

Postoji još jedan pravac u Evropi kome sovjetsko vojno rukovodstvo poklanja znatnu pažnju. Taj pravac je Skandinavsko Poluostrvo, prema kome je orijentisan znatan deo snaga *Severne strategijske grupacije*. U zapadnom i severozapadnom delu Karelofinske Republike, kako se smatra, dislocirano je oko 10 divizija koje su orijentisane prema centralnom delu Finske. Osim tih snaga, na prostoru Murmanska raspoređena je jedna polarna armija, tj. armija koja je sastavljena od jedinica specijalno obučениh za dejstva u severnim i polarnim predelima. I ova armija je iz sastava *Severne strategijske grupacije*.

Na osnovu nekih elemenata može se smatrati (a to su, koliko je poznato, i zaključci Švedskog generalštaba) da bi se sovjetski napad na skandinavske zemlje odvijao u tri osnovna pravca. Prvi pravac polazio bi iz Finske preko severnog dela Švedske i najkraćim putem izbijao bi na Narvik. Drugi pravac bi prolazio preko srednjeg dela Švedske u pravcu Trondhejma, a treći, preko južnog dela Švedske na južni deo Norveške. Na prva dva pravca smatra se (prema sadašnjem rasporedu snaga) da bi dejstvovalе snage *Severne grupacije*, a na trećem verovatno snage Severne, odnosno Baltičke grupe armija (iz sastava *Zapadne grupacije*), u sadejstvu sa baltičkim pomorskim snagama. Time bi ujedno te snage obezbeđivale bok osnovnim snagama koje bi nastupale kroz Srednju Evropu i omogućile prolaz Baltičkoj floti na otvoreno more.

Drugo po važnosti buduće ratište (sa sovjetske tačke gledišta) smatra se da bi bio Bliski i Srednji Istok. Na tom pravcu orijentisana je jedna strategiska grupacija jačine oko 25 divizija. Osnovna jačina tih snaga, tj. 17—18 divizija (ili preko 65% od ukupne jačine ove grupacije) raspoređeno je na relativno malom prostoru — između Crnog i Kaspiskog Mora. Ostali deo snaga (8—9 divizija) raspoređeni je istočno od Kaspiskog Mora. Kao što se vidi, snage ove grupacije uglavnom su orijentisane prema Iranu i Turskoj. Ima nekoliko elemenata na kojima se zasnivaju mišljenja da će SSSR odmah u početku eventualnog rata preduzeti jače ofanzivne operacije na ovom pravcu. Veruje se da SSSR zasniva takve planove, pored ostalog, i na dva najvažnija momenta, ili tačnije na jednom: odbrana Bakua i zauzimanje iranskih petrolejskih polja, a oba problema moguće je rešiti samo ofanzivnim operacijama.

To su, uglavnom, neki od najvažnijih momenata kroz koje je donekle moguće sagledati današnje sovjetske agresivne planove u Evropi. Ali, bilo bi, svakako, veoma pogrešno ako bi se ocena tih snaga zasnivala samo na kvantitetu, tj. brojnosti, a ispustili iz vida moralni i neki drugi faktori koji imaju dublji odraz — u negativnom smislu — na oružane snage SSSR uopšte.

*) Oni se i danas boje ovih akcija pošto već postoje grupe odmetnika (Poljaka i Ukrajinaca) u karpatskim šumama, naročito u Beskidima.